Günün Akisleri

Nasıl bir inzibat tesis edelim?

İmlâ meseleleri üzerinde ihtısas sahibi olmadığımı peşinen kabul ettikten sonra, okumak, yazmak bilen her vatandaş gibi, son zamanlarda gittikçe başıboş bir hal alan yazımızdan ve beni şaşırtan başıboşluktan yalnız şikâyet etmekle iktifa edeceğim.

Şimdi okuyucularım, gelin, sizinle beraber dolaşalım ve şikâyetime esas olan karışıklıkları araştıralım.

İşte Anadoluda bir mağaza levhası:

M. Fatura
Ahmet Kadri

M. Faturanın ne olduğunu merak ediyorsunuzdur elbet. Zannetmeyin ki bir isimdir ve Mehmet mânasına gelen M. den sonraki fatura kelimesi de soyadıdır. Hayır, bu acaip tabir (manifatura) demektir.

Gelin, gazetelerimizi karıştıralım: (Millî K. maçları) diye bir serlevha. Evet, anlıyoruz ki bu (millî küme maçları) demektir. Fakat acaba küme kelimesini (K) rümuzile keyfemayeşa kısaltmıya hakkımız var mıdır?

Yine gazete sahifelerini çevirelim: General kelimesi Gal. Gnal., Gal. şekillerinde yazılıyor. Hangisi doğrudur?

Bay Yakup Kadrinin kendine mahsus, Bay Halit Zıya Uşaklıgilin kendine mahsus, Bay Rıza Nurun kendine mahsus imlâları vardır.

Anarşi de bu hak

iddialarından doğar

Kendi esbab mucibelerile her üçü de belki haklıdırlar. Manifaturayı M. Fatura şeklinde yazan tüccar da boya tasarrufu ve tabelâdaki yersizlik dolayısile kendi noktai nazarına göre haklıdır. Küme kelimesini K rümuzile geçiştiren gazeteci de sütun darlığı yüzünden elbet kendini haklı görür. Ve anarşi dediğimiz şey de böyle hep kendini haklı görenlerin inzibat altına girmemelerinden çıkar.

Eğer herkes kendi fikrini okuyucusuna zorla kabul ettirmekte ısrar ederse elbet bu işin çaresi yoktur. Onun içindir ki kimisi gelmeğe yazar, kimisi gelmiye diye tutturur, ve herkes biribirini techil ede ede, cümlemiz imlâsız kalırız.

Lâtin harflerini kabul edeli 13 sene oldu. Tezebzüp zamanını atlatmak için bu müddetin kâfi olduğuna bir kere karar vermemiz ve bu işi mazbut bir şekle büründürerek imlâmızdaki anarşinin önüne geçmemiz için, harekete geçmemiz lâzımdır.

İm'âda muhtariyeti

istiyenler

Türk imlâsında muhtariyet iddiasında olanları elbet polis kuvvetile disiplin altına sokamayız. Fakat Dil Kurumu da muhtelif içtihatları 13 senedir dinledikten sonra, sabit bir imlânın kadrosunu kuvvetle çizerek fikrini artık zorla kabul ettirmelidir.

Bir ihtar ve tashih

heyeti kurmak lâzım

Muhtariyet müddeilerini yola getirmek için büro kâfi değildir. Dil Kurumu bir heyet teşkil etmeli ve bu heyete bütün neşriyatı takip ettirerek imlâ yanlışlarını tahriren imza sahiplerine ihtar ettirmelidir. Öyle tahmin ediyorum ki, yorulmak bilmeden devam edecek bu tahrirî tashih ve ihtar sistemi, kısa zamanda tesirini gösterebilir.

Tabelâlardaki Türkçe olmıyan ibarelere gelince, bu iş de Belediyelerin ve polisin vezaifi cümlesindendir. Türkçe olmıyan levhalar asılmaz, demek ve bu kararı tatbik etmek, ama hakikaten tatbik etmek, bu keşmekeşi durdurmak için kâfidir. C. B.

Bira satışları arttı

Yaz mevsiminin gelmesi üzerine İnhisarlar İdaresinin bira satışları artmıya başlamıştır. Bu maksatla İdare, istihsal miktarını tedricî bir surette arttırmak için tedbriler almıya başlamıştır. İnhisarlar İdaresi, bu sene, tevzi vasıtalarını esaslı bir surette takviye etmiştir. Bu sebeple her mıntakaya en kısa bir zamanda istenildiği miktarda bira gönderilecektir. Tevziat için lüzumlu miktarda şişe stoku da temin edilmiştir.

SON HABERLER

Beden terbiyesi için

Hususî idarelerden ayrılan yüz de 2 tahsisat yarıya indirildi

Ankara, 12 (Hususî) — Dahiliye Vekâleti bazı kanunların bir kısım maddelerini değiştiren bir kanun lâyihası hazırlamıştır. Büyük Millet Meclisine arzedilmiş olan bu lâyihaya göre Hususî İdare bütçelerinin maddî tahsilâtından yüzde 2 nisbetinde ayrılmakta olan Beden Terbiyesi tahsisatı yüzde bire indirilmiş ve ayni idareler tahsisatı yekûnundan ayrılmakta olan yüzde 1 evrakı nakdiye itfa karşılığile arazi vergisinden tefrik edilmekte olan yüzde 6 nisbetindeki Ziraat Bankası hissesi kaldırılmıştır. Bundan başka ilkmektepler başmuallimlerinin idarî hizmetlerine mukabil 10 liradan 20 liraya kadar verilmekte olan ücret bu miktarın yarısına indirilmiştir.

Askerî vaziyet

Atlantik dövüşü

(1 inci sahifeden devam)

gerisindeki komşuları ablukayı mütehammil bir hale koyabilir.

Abluka ile hasmını yıpratmak yeni bir harp usulü değildir. Bunun küçük mikyasta misalleri her mahsur kaleye ve şehire ötedenberi tatbik olunmuştur. Açlık yüzünden teslim olan müdafiler veya mahsurlar da pek çoktur. Ancak koca bir devlet ve memleketi abluka etmek ve abluka ile onu sulhe mecbur etmek usulü geçen cihan harbinde en müessir bir surette İngiltere ile Fransa tarafından Almanyaya ve müttefiklerine karşı tatbik olunmuştu.

O zaman Almanya, muharebe meydanlarında galip iken ablukanın ve propagandanın tesirile içinden çürüyerek 1918 de mütareke talebine mecbur kalmıştı. Gerçi Napoleon zamanında da bu silâh kullanılmış ise de tesiri cihan harbindeki kadar olmamıştır.

Şimdi bu yeni cihan harbinde de her iki taraf yekdiğerine karşı ayni usulü tatbika çalışıyor. İngiltere derhal abluka ilân etti ve Almanyanın eline geçen her memlekete bu ablukayı teşmil ediyor. Almanya şark ve doğu cenup taraflarını harpten hariç tutarak İngiltere ablukasının tesirini azaltmıya dikkat etmiştir. Diğer taraftan Akdenize ve Afrikaya doğru genişleme yolunu takip ederek hayat sahasını büyütmiye çalışmaktadır.

Napoléon zamanında ham madde ve hususile makineler ve motörler için kömür, benzin, çelik ve saire ihtiyacı bulunmadığından ablukanın tesirleri mahdut idi. Şimdi iş değişmiştir. Hususile kömür ve benzin ihtiyacı çok mühmdir.

İngilterenin abluka ilân etmesine mukabil Almanya da İngiltere adalarını abluka etti. Ve bu adaların bin kilometre nısıf kuturlu muhiti içinde rastgeleceği bütün gemileri habersiz batıracağını bildirdi. Kuvvetli donanması olmıyan Almanya bu işi uçaklarile, denizaltı gemilerile ve bazan deniz üstündeki korsan gemilerile yapmaktadır. İngilizler de bunlara mukabil tayyarelerle, destroyer ve torpidolarla, silâhlı balıkçı gemilerile ve lüzumunda daha büyük harp sefinelerile müdafaaya ve kafileleri harp gemilerile himaye ederek gidecekleri yere sevketmiye çalışmaktadırlar. Almanlar İngiliz adalarına asker ihracı ve istilâ işlerini kolayca yapamayınca, 1941 martında bu abluka işlerini şiddetlendirmiye ve hususile Amerikadan gelecek yardım kafilelerini bu suretle imha ederek Amerika yardımını hiçe indirmiye çalışmıya başladılar. Esasen harbin başındanberi cereyan eden bu hareketler 1941 martından itibaren hususî bir şiddet ve ehemmiyet kazandığından Atlantik denizinde cereyan eden bu savaşa (Atlantik muharebesi) namı verilmiştir.

Evvelki yazımızda izah ettiğimiz vechile İngiltereyi sulhe mecbur etmek için İngiltereye yaklaşan gemilerin batırılması ve bu suretle Atlantik muharebesinin kazanılması Almanlar için hususî bir ehemmiyeti haizdir. Bu gemiler İngiltere limanlarına varmayınca, İngilizlerin aç ve ham maddesiz kalmaları zarurî olacağından onların da Almanların bu teşebbüslerini men ve bu işe çalışan tayyarelerini, denizaltı ve üstü sefinelerini imha etmeleri ve bu suretle kendi hesaplarına Atlantik muharebesini kazanmaları İngilizler için de pek mühimdir. Bu muharebeyi kazanmak veya kaybetmek, İngiliz adalarını istilâ veya müdafaa eylemiye ve netice itibarile harbi kazanmıya müncer olabilecektir.

Geçen cihan harbinde Almanlar bu işte muvaffak olamamışlardı; fakat o zaman ne Norveç, Danimbarka ve Holanda sahilleri, ne de tekmil Fransanın Manche ve Atlantik sahilleri Almanların elindeydi. Bu defa Norveç sahillerile Fransanın batı şimal sahilleri Almanlara, denizaltı ve tayyarelerle İngilterenin ablukasını başa çıkarmıya çok müsait bir vaziyet temin etmiştir.

Şimdi meselenin bütün ruhu Almanların kâfi miktarda tayyare ve denizaltı sefinesi yapabilmelerindedir. Eğer buna imkân buluyorlarsa Amerikadan gelecek gemi kafilelerini imha suretile Amerika yardımını suya düşürebilirler.

Mart ve Nisan aylarında Almanlar bu işte epey muvaffak olarak bir çok gemileri batırmışlardır. Fakat kafilelerin hareketini büsbütün bertaraf etmiye muktedir olamamışlardır. Eğer Almanlar bu Atlantik muharebesinde daha büyük gayret ve muvaffakıyet göstererek Amerika ile İngiltere arasındaki muvasalayı kesmiye muktedir olurlarsa İngiltereyi istilâya ihtiyaç hasıl olmadan harbi kazanabilirler.

Geçen cihan harbinde Almanyanın elindeki sahil mahdut idi. İngilizler evvelâ Dover kanalında, birkaç sıra çelik denizaltı ağından mürekkep ve ayrıca büyük bir mayin tarlasını havi müthiş bir deniz barajı vücude getirmişlerdi. Amerikanın harbe girmesinden sonra, onun yardımile İskoçya ve Norveç sahilleri arasında büyük bir baraj daha yaparak Alman denizaltılarının Şimal denizinden dışarı çıkmalarına mâni olmuşlardı. O zaman hava kuvvetlerinin kabiliyet ve kudretleri de bugünkü kadar değildi. Bu sebeple Almanlar İngilterenin ablukasında muvaffak olamamışlardı; fakat bu defa vaziyet Almanların lehine daha müsaittir. Gerek denizaltılar ve gerek uçaklar uzun mesafeler kat'ına ve dolaşmalar yapmıya mecbur olmadan İngiliz adalarının abluka muhitine girerek faaliyet gösterebiliyorlar. Bundan başka bugünkü harpte uçaklarla denizaltıları işbirliği yaparak düşman gemilerini kolayca bulup taarruz ediyorlar.

Diğer taraftan İngilizler de bu taarruz vasıtalarını imhaya çalışıyorlar. Eğer Almanlar kaybettikleri uçakların ve denizaltı sefinelerinin

(Devamı sahife 5, sütun 6 da)

Devletlerarası hak

Haklı ve haksız harp

Yazan: Nihat Erim

Harbin devletler arasında her türlü hak fikrini tanımıyan bir durum olduğunu zannetmek yanlıştır. Devletler arasındaki münasebetler tıpkı ferdler arasındaki münasebetler gibi muhtelif tekâmül safhalarından geçmiştir. Ancak ferdin ferdle olan muamelelerinde bu gün tam bir istikrara varıldığı halde devletlerin yekdiğerine karşı hak ve vazifeleri sahasında ayni merhaleye henüz varılamamıştır. Ferdin hakkını bizzat zor kullnarak aldığı devirler çok geride kalmıştır. Önce aile ve sonra derece derece daha geniş topluluklar içinde tahakkuk ettirilen ad..let zamanımızın, milyonlarca insanı kanunları altında toplıyan, modern devletinde tam mânasile teşkiltâtlanmış bulunmaktadır. Bugün Ahmet, Mehmedin haklarına tecavüzde bulunması halinde, o hakları korumak için icap eden tedbirleri almasını devletten ister. Acele müdahaleyi icap ettiren pek mahdut haller istisna edilirse Ahmetle Mehmedin müşkülünü devletin polis, jandarma ve mahkeme teşkilâtı halleder. Devlet kendi ülkesi dahilinde yaşayan insanların sulh, sükûn, emniyet içinde hayatlarını idame edebilmelerini temin maksadile cemiyetin menfaatlerini adalet dairesinde koruyacak bir takım kanunlar ve nizamlar vazeder. Eğer bu böyle olmayıp da kuvvetine güvenenin zayıfın üzerine atılmasına cevaz verilseydi, çok eski zamanlardaki gibi, insanlar daimî bir endişe içinde kalırlar ve her türlü toplu hayat imkânsız olurdu.

Tarihî vâkıaların müşahedesi insan topluluklarının gittikçe büyüyen, genişliyen dairelere inkılâp ettiğini göstermektedir. Önce erkekle kadından ibaret olan, sonra bunların müşterek hayatının muhassalası olan çocuğun da inzimamı ile büyüyen aile, daha sonra birkaç ailenin bir arada ayni anane ve âdetlere uyarak yaşamaları ile kabile, site, ve en nihayet bunların hepsinden büyük olan devlet misalleri bu tekâmülü isbata kâfidir.

Yirminci asrın devleti ile on yedinci ve on sekizinci asırların devleti arasında büyük bir fark vardır. Dün bir tek milletten ibaret olan devletin yanında bugün beş on milleti sinesinde toplıyan muazzam imparatorlukları görmekteyiz.

Hulâsa cemiyet halinde yaşayan insanlar küçük gruplardan daima büyüyen topluluklara geçmektedirler. Topluluk kelimesini ayni hukukî sisteme bağlı kalan insanların heyeti umumiyesini kasdederek kullanıyoruz.

Fakat devlet dediğimiz mevhum şahsiyet ne kadar büyürse büyüsün beş kıtadan ibaret bulunan kürei arz üzerinde yaşayan iki milyar insanın teşkil ettiği muhtelif ırk, dil, din, millet birlikleri bugün dahi beşerin icat ettiği en müterakki siyasî varlık olarak devleti tanımaktadır. Bu muhtelif birlikler ayrı isimler alan devletler halinde birbirleri ile münasebetlerde bulunmaktadırlar. Muayyen bir devlet içinde iki ferdin yekdiğerine karşı cebir kullanması menedilmiştir. Bu kaideye riyate edilmediği zaman devlet kuvveti harekete geçer. ve kanunlara aykırı harekette bulunan ferdi cezalandırır. İki muhtelif devletten birinin diğerine karşı cebir kullanması menedilmiş midir ? Yâni devletlerin birbirleri ile silâhlı mücadeleye girişmesi demek olan harp, devletlerarası hak tarafından reddedilen bir müessese midir?

Devletlerarası hak'ın hiç şüphe yok ki en mukaddes ideali insanlar arasında her türlü silâhlı çarpışmanın önüne geçebilmektir. Böyle bir neticeye varmak için haklı devlet ile haksız devleti biribirinden ayıracak bir teşkilât ve bu teşkilâtın emrinde de haksızı yola getirecek kabiliyette bir kuvvet lâzımdır. Henüz ne böyle bir teşkilât, ne de böyle bir kuvvet mevcuttur. Fakat bu sahada da birkaç asır evveline nazaran mühim terakkiler kaydedilmiştir. Bugün Milletler cemiyeti, arzettiği âciz manzarası içinde aleyhtarlarının istihzalarına ve taraftarlarının da hayal sukutuna düşmelerine vesile olmaktadır. Fakat unutulmaması lâzım gelen cihet [illegible]: Binlerce senelik beşer tarihi içinde muvaffakıyetle neticelenen birçok hareketlerin evvelâ fikir olarak doğduğuna ve sonra bu fikrin fiiliyat sahasında tahakkukuiçin muhtelif teşebbüslere şahit olunmaktadır. Bir, iki, üç, hattâ onlarca tecrübeden sonra muvaffakiyetle tahakkuk ettirilmiş fikir ve müesseseler az mıdır?

İstikbale ait olan bu düşüncelerden bugünün realitesine geçersek görürüz ki şimdilik harbi büsbütün menetmek imkânı elde edilememiş olmakla beraber harpler arasında bir tefrik yaparak haklı ve haksız harpler ayrılabilmiştir.

Ferdler arasında olduğu gibi devletler arasında da vazifelerin ihmalinden, hakların ihlâlinden, menfaatlerin çarpışmasından birçok ihtilâflar her zaman çıkmaktadır. Ancak bu anlaşmamazlıklar daima silâhlı bir çatışmaya müncer olmazlar. Büyük bir ekseriyetle ihtilâflar dostça müzakereler, alelâde diplomatik temaslar, kongre ve konferanslar, diğer devletlerin araya girerek tavassutta bulunmaları sayesinde sulh yolile halledilir. Fakat bazan o kadar büyük menfaatler çatışır ki bundan doğan ihtilâfı karşılıklı fedakârlık ve anlaşma zihniyetile bertaraf etmek imkânı bulunamaz. Harp etmekle diğerini yeneceğini ve yendikten sonra da asıl maksadına nail olacağını ümit eden devlet rakibi ile silâhlı mücadeleye girişir. İşte burada hangi harbin haklı, hangisinin haksız olduğu meselesi ortaya çıkar.

Çok eski zamanlardanberi fikir adamları ve hukukçular bu mesle üzerinde ehemmiyetle durmuşlardır. Bir kısmı devletler arasındaki ihtilâfların daima kuvvet kullanarak halledileceğini iddia etmiştir: Tabiat kanunları kuvvetlinin zayıfa tahakküm etmesini âmirdir. Harp daha kuvvetlinin tesbiti için en münasip vasıtadır. Kuvvetli olmıyan devlet yaşamak hakkını haiz değildir. Bu telâkkiye göre her harp meşru ve haklıdır. Diğer mütefekkirler, ki bunlar ekseriyeti teşkil etmektedir, harbin haklı addedilmesi için meşru bir sebebe dayanması lâzım geldiğini söylemişlerdir. Harh ilânı için tahakkuk etmesi icap eden şartlar umumiyetle şu suretle sıralanmakta - dır: Devletin istiklâlini, emniyetini, şerefini, varlığını korumak endişesinin mevcudiyeti, meşru müdafaa zarureti. Saydığımız istiklâl, emniyet, şeref, varlık unsurlarından herhangi birinin tehlikede olması, fiilen tecavüze uğraması hallerinde hakkı ihlâl edilen devlet için silâha sarılmak hem bir hak ve hem de bizatihi harp ne haklıdır ne de haksız. Onu haklı veya haksız kılan, harbin açılmasına saik olan sebeplerdir. Bir milletin istiklâline tecavüz veya suikast mevcut olduğu zaman hürriyetini müdafaa, muhafaza maksadile silâha sarılan o millet tebcile lâyıktır.

Diğerinin hürriyet ve istiklâline kasdeden devlet ise hem ahlâk, hem hukuk önünde suçludur. Neticede esas itibarile haklı olan devleti kuvveti sayesinde yenmiye muvaffak olsa da gerek cihan efkârı umumiyesi, gerek tarih karşısında suçlu kalacaktır.

Mazideki belli başlı harplerin galibi veya mağlûbu kim olursa olsun tarih facianın mesulünü tayin etmekte tereddüt etmemiştir. Her zamandan fazla bugün bilûmum medenî âlemin hükmü ve bu hükmün lehte veya aleyhte tezahürü milletleri sevk ve idare edenleri o kadar meşgul etmekte, cihan efkârı umumiyesinin, âmme vicdanının vuracağı «haklı» veya «haksız» damgasının manevî tesiri onları o derecede korkutmaktadır ki herbiri hakkın kendi tarafında olduğunu isbat için başvurmadık çare bırakmıyor. Hattâ harp eden iki taraf zimamdarları bütün beyanat, nutuk ve vesikalarında hiç bir zaman harp yapmak istemediklerini mütemadiyen tekrar ediyorlar. Hiçbirisi: «Ben dünyaya hâkim olmak için, arzularıma engel olan rakibimi yere sermek maksadile silâha sarıldım» demek cesaretini kendinde bulamıyor. Bilâkis her ikisi de: «Bizim arzumuz bütün milletlerin kardeşlik duyguları ile meşbu olarak yaşamalarını temin etmekten ibarettir.» diyorlar. Hangi tarafın haklı ve hangisinin haksız olduğunu daha şimdiden herkes kendi görüşüne göre tesbit ediyor. Fakat en katî ve yanılmaz hükmü tarih verecektir. Eskiden din ayrılıklarımdan doğan kin, hükümdarların şahsî hırsları gibi sebepler harplere vesile olmaktaydı. Son devirlerde ise, memleketler fethetmek arzusu, fazla inkişaf ve terakki etmekte olan bir komşu devletin bu inkişafına ilerde kendisi için tehlikeli olacak düşüncesi ile mâni olmak maksadı, kendi memleketinin hudutlarını genişletmek hevesi, diğer milletleri mağlûp ederek tahakküm altına almak ve millî gururu tatmin eylemek düşüncesi ile harpler yapıldığı görülmüştür. Küçük, büyük her milletin müstakil yaşamak, kabiliyetlerini inkişaf ettirmek, beşeriyetin terakkisinde, yükselmesinde âmil olabilmek için maddî ve manevî imkânlarını arttırmak tabiî bir hakkı olduğuna göre milletleri bu haklarından mahrum etmek için kuvvetine güvenerek onlara tecavüz etmek meşru bir hareket sayılamaz. Böyle bir maksada hizmet eden harp «haksız harptır.» Böyle haksız olarak yapılan tecavüze mukavemet etmek, kanını son damlasına kadar akıtmak her millet için bir borçtur. İnsanlar gibi milletler de hürriyetleri, namus ve şerefleri için yaşarlar. Şeref ve haysiyetine bağlılık insan olmanın en esaslı şartıdır. Herhangi bir millet kendi memleketine diğer bir milletin silâhlı kuvvetlerinin yerleşmesi karşısında seyirci kalırsa onun namus ve şeref duygularından şüphe edilmek icap eder.

Müstakil yaşamak böyle bir milletin hakkı olamıyacağı için esaretten şikâyet etmesinin hiçbir kıymeti yoktur. Tabiî haklarını çiğnemiye gelen ordu ne kadar kuvvetli olursa olsun ona karşı koyan millet harpten mağlûp da çıksa insanlık ve medeniyet savaşında zafer onundur. Hak uğrunda çarpışanı düşmanları bile tebcil ve takdir eder. İstiklâlini, şerefini, haysiyetini, emniyetini korumak için çarpışan milletin yaptığı harp «haklı harptir.»

Sebepleri bakımından haklı olan bir harbin yapılış tarzında da bir takım kayıt ve şartlar vardır. İki devlet birbirlerile harp halinde iken bile, riayet eylemeleri icap eden kaideler mevcuttur. Bu mevzua da gelecek yazımızda temas edeceğiz.

Nihat Erim

KÂH dünden bugünden

Ötesi

Türk gazetelerinden evvel memleketimizde çıkan yabancı gazeteleri ve onu takiben de ilk türkçe gazetemizi yazmış bulundum. Bu iki yazıyı bu yazının da takip etmesi lâzım geldi. İlk türkçe gazetemizden ötesi ne oldu? Bir asırlık matbuat tarihini bir sütuna sığdırmak nasıl mümkünse ben de öyle yapacağım.

«Takvimi Vakayi» in neşrinden on sene sonra «Ceridei Havadis» çıktı ve haftalıktı. Bu gazete bir Türk gazetesi sayılamaz. Çünkü sahibi Çörçil adlı bir İngilizdi. Dilinin türkçe olmasına rağmen sahibinin bir yabancı olması, bu gazeteyi bize millî addettirmez.

Çörçilin bir gazete imtiyazı koparması, bir garip vak'a neticesi idi. «Ceridei Havadis», hükûmet tarafından para yardımı görürdü. Zamanının hükûmeti, onu yarı resmî bir gazete addetmişti.

Bu gazeteyi takiben, yirmi sene sonra da «Tercümanı Ahval» çıktı. Bu da haftalıktı. Sahibi Agâh Efendi adlı bir zattı ve Şinasi merhum da ilk yirmi dört nüshasında bu gazeteye edebî yardımlarda bulundu.

Yurdumuzda resmî ve yarı resmî şekilde olmıyarak bir Türk vatandaş tarafından şahsa ait ve müstakil halde çıkarılan ilk türkçe gazetemiz budur ve bugünkü gazetelerimizin babasıdır.

«Tercümanı Ahval» ın çıktığı günler, gazete mefhumu kafalarda iyi bir tesir yapmadığı zamana rastlar. Takvimi Vakayi resmî idi ve muntazam çıkmazdı. Ceridei havadis de halka pek faydalı olamamıştı ve yarı resmî idi. Üstelik, sahibi de Türk değildi. Her ikisinin münderecatında halk için cazip bir şey yoktu. Binaenaleyh, «Tercümanı Ahval» in karilerine kendisile beraber gazeteyi de tanıtması lâzım geldi ve işine çok müşkül şerait içinde devam edebildi.

Tercümanın intişarı, cerideyi harekete getirdi ve bu hareket bir rekabet doğurdu. Yani Tercüman çıkınca «Ceridei Havadis» de haftalık nüshasından başka ayrıca «Ruznamei Ceridei Havadis» adında gündelik bir nüsha neşrine başladı.

Tercümanı Ahvali ve Ruznamei Ceridei Havadisi «Tasviri Efkâr» takip etti. Bu tarih 30 zilhicce 1278 (1861) dir.

«Tasviri Efkâr» ı Şinasi merhum tesis etti. O zamana kadar çıkan bütün gazetelere nazaran çok daha mükemmeldi. Üstelik yalnız enformasyon gazetesi değil, ayni zamanda fikir gazetesiydi. Vakıâ «Tercümanı Ahval» de bir fikir gazetesi addolunabilirdi, fakat bu iş Tasviri Efkârda o güne göre daha kemalini bulmuştu.

Modern gazete vasfının ikinci ve fakat en sağlam başlangıcı olan «Tasviri Efkâr» üzerinde ileride ayrı bir yazı yazacağız.

Türk Matbuat tarihinin, Tasviri Efkârda bu ciddî başlangıcı bulabilmesi için, otuz küsur senelik bir tecrübe devresi geçirmesi lâzım gelmişti.

Bundan sonra artık gazetecilik tarihimiz her gün biraz daha tekâmül safhaları göstererek Hamidin istibdadına başladığı 1877 senesine kadar faaliyet gösterdi. Fakat bu tarih onun bir dönüm noktası olarak, matbuat kemiyet ve keyfiyet cihetinden zayıfladı ve bu hareket 1908 e kadar devam etti.

1908 meşrutiyeti en büyük feveranını matbuat âleminde gösterdi. Gazete ve mecmualar birdenbire âdeta yerden fışkırıyordu. Coşkunluklar, frensiz bir şekilde devam ediyordu. Nihayet, bu hareket, zaman zaman kâh serbest bırakılarak, kâh tahdit edilerek mütareke yıllarına kadar sürdü.

Büyük Millet Meclisinin kuruluğu tarihten itibaren ve hattâ bu tarihe tekaddüm eden millî hareket günlerinde Türk matbuatının büyük hizmetleri görüldü. Bu harekete karşı düşman cephesi alan bir küçük matbuat zümresine mukabil millî Türk matbuatı vazifesini yaptı.

Cümhuriyet ilânındanberi ise, millî şuuru sağlam ve hakikî vazifesini müdrik olarak gerek teknik bakımdan ve gerekse kalite bakımından her gün biraz daha tekâmülüne doğru yürüdü ve yürüyor.

Türk matbuatı, gördüğü vatanî hizmetlerle ve şerefli tarihile her vakit övünebilir.

Server İSKİT

Hikâye — BİR KEDİ GÖZÜNDEN SONRA — Aziz Behiç SERENGİL

... Yâni ben bir şey yapmış değildim ki. Yalnız, çoktanberi beni neşelendiren bir fikir sebep oldu buna. Bu tuhaf bir fikirdi. Yıllarca beni keyiflendiren bir fikir. Fakat daha evvel size biraz hayatımı anlatmalıyım. Ben çok yalnız büyümüş bir insan sayılırım. Kardeşlerim falan olmadığından değil, hayır. Yaratılışım biraz tuhaftır herhalde. Anam, babam da dahil, hiç kimse tarafından sevildiğimi hatırlamam. Kimseye de bir zararım yoktu benim. Yalnız çok küçükken yaptığım bir şey, büyüklerim üzerinde kötü bir tesir bırakmış olacak. Bana bu yüzden hain derlerdi. Halbuki bu, o kadar büyültülecek bir şey de değildi. Pek iyi hatırlamıyorum ya şimdi. Galiba elime geçirdiğim bir çakı ile bir kedinin gözünü oymuştum. Can acısından kıvrım kıvrım kıvranan hayvanın önünde annemin bana korkunç ve tiksinen gözlerle baktığını hatırlıyorum. Zaten annemi pek sevmezdim. Fakat babama bayılırdım. Çok severdim onu. Eğer her çocuğun babasını sevmesi böyle ise, benim de onu sevdiğime inanabilirsiniz.

Babam, gösterişli bir adamdı. Al al, etli ve dolgun yanakları vardı. Her fırsatta bunları tokatlamaktan, hayır hayır, okşamaktan hoşlanırdım. Bazı, bayram günlerinde mi, nedir. fakat herhalde seyrek olarak, anamın, babamın beni kucakladıklarını hatırlıyorum. İşte o zaman benim en büyük zevkim bu iki kanlı et parçasını hırslı bir iştahla okşamaktı. O yaştaki çocuğun bu zararsız hevesinden bile babam memnun olmazdı. Fakat hiçbir zaman, böyle günlerde, annemin bana, bir kedi gözünü oyduğum günkü gibi baktığını görmedim.

Kardeşlerim daima benden uzak oynamıya dikkat ederlerdi. Benim de onlara pek ehemmiyet verdiğim yoktu ya. Her yalnız ve eğlencesiz yetişen çocuk gibi biraz vahşi büyüdüğümü artık kabul etmeniz lâzım.

Babam bir kundura tamircisiydi. Büyük oğlan kardeşim ona iyi bir çırak olmuştu. Ben ve benim küçüğüm olan kız, evde kalınca daima annemle onun komşulara gittiğini ve benim tek başıma kaldığımı hiç unutmam. Okuyan bir çocuk ta olmadım. İlk tahsilimi yapmak nerde, okumayı sökecek bir hale gelmeden beni de bir işe vermek istediler. Bunda benim hevesim falan hiç düşünülmedi. Bir gün, elimde bir süpürge ile herhangi bir berber dükkânını süpürmiye başladım ve bu üç beş yıl böyle gitti. Nihayet, usta artık elime usturanın yakıştığını görmüş olacak ki, elimdeki süpürgeyi bir başka çocuk aldı. Ne yalan söyliyeyim, bu vaziyet benim hoşuma gitti. Bilir misiniz, insanın herhangi bir işe yaradığına inanmış olması ne güzeldir. Bundan artık bayağı gurur duyuyordum. Elim bu işe hakikaten yatkın olacaktı ki, az zamanda müşteriler de beni tuttu. Ustanın yüzünde sırıtkan bir iltifat vardı bana karşı. Çalışıp gidiyordum.

Dükkânımız tenha bir yerdeydi. Müşterilerimiz aşağı yukarı ayni insanlardı. Biz daha ziyade bir semt berberiydik. Gelenler içinde orta halli bir kasap vardı. Bu adamı ne zaman tıraş edecek olsam babamın -ha, size onun öldüğünü söylemiştim- o tombul yanaklarını, ve garip değil mi, annemin o kedi gözünü oyduğum günkü gibi bana baktığını hatırlardım. Neyse uzatmıyalım, günler geçtikçe bende garip bir fikir peyda olmıya başladı. Meselâ, mahallenin pek saydığı imamı, mütekait adliye kâtibi falan filân, ki bunların karşısında değil ben, semtin en bıçkınları bile âdeta elpençe divan dururlardı. İşte bu adamların bütün bu heybetlerine rağmen bir berber sandalyesinde boyunlarını usturama uzatmış olmalarında tuhaf bir tad duyar oldum. Öyle düşünürdüm ki, bu sanat dünyadaki bütün sanatlardan daha üstündür. Çünkü en çetin adamlar bile bir berberin, kafayı sağa sola iten, çeviren o hoyrat elleri arasında sıcak bir balmumu gibi yumuşuyorlar. Gitgide bu düşünce beni sarıyordu. Bayağı bu adamlardan çekinmez olmuştum.

Neşeli bir günümde kasap tıraşa geldi. Aylardan mayıstı, galiba. Dükkânın karşısındaki viranede yeşil, yemyeşil otlar vardı. Bir horoz ibiği kadar da kırmızı gelincikler damlamıştı aralarına. Ben bu renge bayılırdım. Güneş pırıl pırıldı. Herhalde hava da usturam kadar parlıyordu. O kadar neşeliydim ki...

Çok neşe de insanı içki gibi sarıyor hani. Bunu ben o gün anladım. Görseniz o etli suratı uzun uzun ne güzel sabunladım. Her berberin yaptığı gibi sakal başlarından bir tuttum ve usturayı yağ gibi kaydırdım. Onu kayışa vururken neşem artıyordu. Aynada babamın yanaklarını görür gibi oluyordum. - ah annemin o bakışı - herifin şöyle arkasına geçtim. Sol elimle çenesinin altından kavradım. Perdah ediyordum. Birdenbire ne oldu, bilmiyorum. Usturaya icap eden meyli veremedim mi ne, o pırıl pırıl çeliğin bir kızıl dalga içinde kaybolduğunu gördüm. Kasabı boğazlamışım meğer.

İşte müddeiumumî bunun için beni mahkûm ettirmek istiyor. Sizi bana vekil yapmışlar. Elinizden bir şey gelir mi acaba?.. Hani siz de benim az zevkle tıraş edeceğim insanlardan değilsiniz.

A. B. SERENGİL

Hariciyede nakil ve tayinler

Ankara, 12 (Hususî muhabirimizden) — Bazı Hariciye memurlarımız arasında yeni nakil ve tayinler yapılmıştır. Buna göre 13 temmuz 1941 tarihinde tekaütlükleri icra edilecek olan Berlin büyükelçiliği müsteşarı Nurettin Ferruh Alkent, Halep konsolosluğunda başkonsolos Selim Feyzi Gönen, Halep muavin konsolosu Bekir Sıtkı Pedizden inhilâl eden memuriyetlere mezkûr tarihte vazifeye başlamak üzere Berlin büyükelçiliği müsteşarlığına merkezden elçilik müsteşarı Kemal Nejat Kavur, Halep konsolosluğuna merkezden Reşat Erhan, mezkûr konsolosluk kançılarlığına merkezden Rüştü Ozan, Paris büyükelçiliği başkâtibi Fatin Rüştü Zorlu merkeze naklolunarak yerine merkezden Cemil Vafi, münhal bulunan Vaşington büyükelçliiği üçüncü kâtipliğine merkezden Zübeyir Aker ve evrak memurluğuna merkezden Şadan Erman, Köstence konsolosluğu muavin konsolosluğuna merkezden Arif Hortaç derecelerile nakil ve tayin edilmişlerrir.